

Χώροι για το Παιδί ή Χώροι του Παιδιού;

Τόμ. 1 (2018)

Πρακτικά Συνεδρίου 'Χώροι για το Παιδί ή Χώροι του Παιδιού; Όταν η συνθήκη αγωγής και εκπαίδευσης τέμνεται με την καθημερινότητα της πόλης'

Πρόταση αναδιαμόρφωσης εσωτερικού χώρου αίθουσας παιδικού σταθμού

*Αλεξάνδρα Νούσια (Alexandra Nousia), Δημήτρης
Μπατσής (Dimitris Batsis), Αθηνά Χαρίση (Athena
Charissi), Έλενα Κανελλοπούλου (Elena
Kanelloroulos), Αριστεά Κουκουνούρη (Aristea
Koukounouri)*

doi: [10.12681/χπ.1468](https://doi.org/10.12681/χπ.1468)

Πρόταση αναδιαμόρφωσης εσωτερικού χώρου αίθουσας παιδικού σταθμού Re-organizing the indoor space of a day-care center

Αλεξάνδρα Νούσια

Πανεπιστημιακή Υπότροφος, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής, ΤΕΙ Ηπείρου

Δημήτρης Μπατσής

Πανεπιστημιακός Υπότροφος, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής, ΤΕΙ Ηπείρου

Αθηνά Χαρίση

Πανεπιστημιακή Υπότροφος, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής, ΤΕΙ Ηπείρου

Έλενα Κανελλοπούλου

Πανεπιστημιακή Υπότροφος, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής, ΤΕΙ Ηπείρου

Αριστέα-Ε. Κουκουνούρη

Φοιτήτρια, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Τμήμα Προσχολικής Αγωγής, ΤΕΙ Ηπείρου

Περίληψη

Σε αυτή την εργασία παρουσιάζουμε μια πρόταση αναδιαμόρφωσης του εσωτερικού χώρου μιας τάξης παιδικού σταθμού της πόλης μας. Η μελέτη στοχεύει σε ενδεχόμενες αλλαγές, λαμβάνοντας υπόψη τα ενδιαφέροντα των παιδιών, την εξερεύνηση και τις εποικοδομητικές δραστηριότητές τους στην τάξη. Ποικίλα πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα, τονίζουν τον σημαντικό ρόλο του περιβάλλοντος -εσωτερικού και εξωτερικού- στην μάθηση και ολόπλευρη ανάπτυξη των μικρών παιδιών. Ποιοτικά προγράμματα για την προσχολική ηλικία έχουν συσχετιστεί, επίσης, με συγκεκριμένες περιβαλλοντικές προδιαγραφές, οι οποίες θα πρέπει να τηρούνται ώστε να προωθείται συνεχώς η εμπλοκή, η αλληλεπίδραση η ποικιλία των μαθησιακών ερεθισμάτων και η υποστήριξη. Η συμμετοχή των παιδιών στην οργάνωση του χώρου της τάξης σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες τους, θεωρείται σημαντικός παράγοντας στην εξέλιξη και υποστήριξη μιας ενεργητικής μάθησης. Η αναδιοργάνωση των εσωτερικών περιοχών με σκοπό να ικανοποιηθούν οι προσδοκίες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών είναι μια συνεχής πρόκληση για τους παιδαγωγούς. Βασικές αρχιτεκτονικές προδιαγραφές, που έχουν αναγνωριστεί ερευνητικά και αφορούν τα μικρά παιδιά, θα πρέπει επίσης να συνυπολογιστούν. Σχολιάζονται, επίσης, και οι επιπτώσεις τέτοιου είδους παρεμβάσεων, που σκοπό έχουν να αυξηθεί η στοχαστικότητα και η εγρήγορση των εκπαιδευτικών, σχετικά με τον παιδαγωγικό εμπλουτισμό του εσωτερικού μαθησιακού περιβάλλοντος.

λέξεις-κλειδιά: προσχολική αγωγή, εσωτερικός χώρος, περιβάλλοντα μάθησης.

Alexandra Nousia

University Scholar, Department of Early Childhood Care and Education, TEI of Epirus

Dimitri Batsis

University Scholar, Department of Early Childhood Care and Education, TEI of Epirus

Athena Charissi

University Scholar, Department of Early Childhood Care and Education, TEI of Epirus

Elena Kanellopoulos

University Scholar, Department of Early Childhood Care and Education, TEI of Epirus

Aristea-E. Koukounouri

Abstract

In this paper we present a re-organizing indoor proposal in a Day-Care Center of our town aiming to identify potential changes in children's attitude as manifested through their interest and involvement to constructive activity and exploration. Relevant research findings emphasize the role that physical environments -indoor and outdoor- can play, by supporting various aspects of children's learning and development. As a result, quality preschool programs have also been associated to certain environment criteria that should be fulfilled in order to promote children's involvement, interaction, variety of learning stimuli and support. Children's engagement in organizing indoor spaces according to their interests and needs is considered as an important factor in order to maximize their active learning and responsibility. Re-organizing indoor spaces of early childhood settings in order to meet children expectations is acknowledged as a continuous challenge that educators should take. Basic architecture key-aspects as they have been recognized of relevance to young children should also be taken into account. Implications of such interventions in order to increase educators' thoughtfulness and alertness in enriching the learning potential of an early learning indoor setting are also discussed.

keywords: early childhood education, indoor space, learning environments.

Η πρόταση αναδιαμόρφωσης του εσωτερικού χώρου μιας αίθουσας παιδικού σταθμού που παρουσιάζουμε στη συγκεκριμένη εργασία βασίστηκε κυρίως στη σύγχρονη Ελληνική βιβλιογραφία. Προτείνεται ανασχεδιασμός της αίθουσας και αντικατάσταση των «γωνιών» οι οποίες έχουν μονοδιάστατη και δυσλειτουργική χρήση. Αυτό γίνεται με την αναφορά κατευθύνσεων, οι οποίες συνάδουν με τους κανόνες παιδαγωγικού ανασχεδιασμού ενός σχολικού χώρου. Το εκπαιδευτικό περιβάλλον αναδιαμορφώνεται λαμβάνοντας υπόψη εκπαιδευτικούς, ψυχοκοινωνικούς και αναπτυξιακούς παράγοντες, για υγιή ολόπλευρη ανάπτυξη και παραγωγική μάθηση των μικρών παιδιών.

Η σημασία της ομάδας στην αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας είναι πρωτεύουσας σημασίας ενισχύοντας τη συνεργασία ανάμεσα στα παιδιά. Σκοπός είναι η ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της αντίληψης της δημοκρατίας μέσω του διαλόγου, της ισότιμης συμμετοχής και έκφρασης, βοηθώντας τα παιδιά σε ψυχοκοινωνικό επίπεδο. Γενικές προσεγγίσεις αναδιαμόρφωσης του χώρου εστιάζουν σε διάφορα και ποικίλα ερεθίσματα μάθησης, τη διαμόρφωση μικροπεριβαλλόντων στην τάξη (με τις επιμέρους εσωτερικές χωρικές αναδιατάξεις) και τους εκπαιδευτικούς τύπους (μέσα από τους οποίους εξελίσσονται ποικίλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες).

Οι κανόνες σύμφωνα με τους οποίους το εσωτερικό μιας αίθουσας παιδικού σταθμού ανασχεδιάζεται είναι σημαντικοί ώστε να παρέχονται όσο το δυνατόν περισσότερα ερεθίσματα στα παιδιά. Η ανάπτυξη δραστηριοτήτων για μικρές ομάδες, η ευελιξία, η δημιουργία φιλικής ατμόσφαιρας είναι απαραίτητοι παράγοντες, οι οποίοι παραπέμπουν σε αυτούς της κατοικίας. Το κάθε παιδί έχει την δυνατότητα να παρεμβαίνει στην αισθητική και την ταυτότητα του χώρου του, προσαρμόζοντάς τον στα δικά του μέτρα ενδιαφέροντος και αισθητικής. Έτσι μέσα από τα μικροπεριβάλλοντα η τάξη αποκτάει ένα νέο εκπαιδευτικό χαρακτήρα ο οποίος

προέρχεται από την πρωτοβουλία των παιδιών και την επίβλεψη και νουθέτηση του δασκάλου.

Παιδαγωγικός ανασχεδιασμός εσωτερικού σχολικού χώρου

Ανάγκη για παιδαγωγικό ανασχεδιασμό της σχολικής αίθουσας

Η σχέση και η αλληλεπίδραση του παιδιού με τον χώρο και το σχολικό περιβάλλον θεωρούνται σήμερα μέσα από μια ποικιλία ερευνών, ιδιαίτερα σημαντική. Τα φυσικό περιβάλλον όπου ζει και αναπτύσσεται ένα παιδί, υποστηρίζει και ενισχύει την μάθηση του κάθε παιδιού ξεχωριστά, ενεργοποιώντας τις θετικές σχέσεις και την αποδοτική επικοινωνία. Ο σχεδιασμός του φυσικού χώρου έχει πρωταρχικό ρόλο στην ολόπλευρη ανάπτυξη, δημιουργία και διατήρηση των σχέσεων των παιδιών (<https://www.virtuallabschool.org/infants-toddlers/learning-environments/lesson-2>).

Το παιδί μέσα στον σχολικό χώρο αλληλεπιδρά με τα αντικείμενα και το υλικό περιβάλλον, κοινωνικοποιείται και εκφράζει τα συναισθήματά του ταυτόχρονα. Για αυτό το λόγο λοιπόν, η υλική διάσταση του χώρου φαίνεται να είναι επενδυμένη με μια τόσο κοινωνική όσο ψυχολογική και ψυχοκοινωνική διάσταση (Γερμανός 2011: 23-44). Το σχολικό περιβάλλον αποτελεί κύριο παράγοντα μάθησης και ολόπλευρης ανάπτυξης των παιδιών. Γι' αυτό θα πρέπει η μάθηση να παρέχει στα παιδιά ευκαιρίες για ενεργή εξερεύνηση και ανακάλυψη της γνώσης. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να παρέχει ευκαιρίες να εκφράζουν τις ιδέες τους, να λύνουν προβλήματα, να παίρνουν αποφάσεις και να δουλεύουν τόσο συνεργατικά σε μικρές ομάδες όσο και ανεξάρτητα. Τα παιδιά μαθαίνουν μέσω των αισθήσεων τους μέσα σε ένα υποστηρικτικό περιβάλλον. Η πιο αποτελεσματική μάθηση προέρχεται από απλά και ευέλικτα υλικά, τα οποία θα πρέπει να είναι προσβάσιμα στα παιδιά. Το μαθησιακό περιβάλλον θα πρέπει να επεκτείνει τη φαντασία των παιδιών και να προσαρμόζεται ανάλογα με τις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα αλλά και το γνωστικό τους επίπεδο. Επομένως, είναι απαραίτητη ευθύνη των παιδαγωγών, η δημιουργία ενός σχολικού περιβάλλοντος, το οποίο θα προσφέρει ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερουσών και προκλητικών εμπειριών στα παιδιά (French 2007: 4-30). Τα μικρά παιδιά μέσα από τις διάφορες δράσεις τους στο σχολικό χώρο, το παιχνίδι και την αλληλεπίδραση με τα υλικά που παίζουνουν μια οργανωμένη σχολική αίθουσα, δέχονται ποικίλα ερεθίσματα αγωγής, αποκτούν και ασκούν δεξιότητες και επιπλέον διαμορφώνουν διάφορες μορφές συμπεριφοράς. Έτσι, η σχέση του παιδιού με το χώρο αποκτά σίγουρα μια παιδαγωγική διάσταση η οποία μπορεί να ενισχυθεί μέσω του κατάλληλου σχεδιασμού και του τρόπου χρήσης του σχολικού χώρου. Οι εμπειρίες και παιδαγωγικές δραστηριότητες των παιδιών πηγάζουν είτε από το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών εννοώντας τις οργανωμένες δραστηριότητες με συγκεκριμένους μαθησιακούς στόχους είτε από αυθόρμητες εκδηλώσεις των παιδιών με αφορμή διάφορα ερεθίσματα από το φυσικό περιβάλλον τους. Προκειμένου να έχουμε ένα σύγχρονο και εμπλουτισμένο πρόγραμμα αγωγής στην προσχολική ηλικία, είναι επιτακτική η ανάγκη για τροποποίηση της σχολικής αίθουσας, όσον αφορά τη διαρρύθμιση, τον εξοπλισμό αλλά κυρίως τον τρόπο χρήσης του χώρου. Άλλωστε, τα πιο πρόσφατα αναλυτικά προγράμματα σπουδών που αναφέρονται στη προσχολική ηλικία, αναφέρονται σε σύγχρονες παιδαγωγικές προσεγγίσεις και αναδεικνύουν τα οφέλη της ομαδικής - συνεργατικής μάθησης. Ένα τέτοιο μοντέλο διδασκαλίας δεν θα

μπορούσε να ευδοκιμήσει, παρά μόνο σε σχολικά περιβάλλοντα, τα οποία λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την παιδαγωγική διάσταση της σχέσης του παιδιού με το χώρο.

Στα περισσότερα προσχολικά κέντρα της χώρας σήμερα, παρόλες τις ποικίλες επιστημονικές αναφορές και την έρευνα όσον αφορά στην σημαντικότητα της σχέσης του παιδιού με τον χώρο και τη συμβολή του στην εκπαιδευτική διαδικασία και μάθηση, παρατηρείται μια παγιωμένη τακτική όσον αφορά την εσωτερική διαρρύθμιση της σχολικής αίθουσας. Μια τυπική προσχολική αίθουσα, δεν φαίνεται να εστιάζει στις ποικίλες διαστάσεις της σχέσης του παιδιού με τον χώρο. Επιπλέον εμποδίζει με την διαρρύθμιση και τον τρόπο χρήσης του ενδοσχολικού της χώρου, κάθε μορφή ευελιξίας, συνεργατικής μάθησης καθώς και ποικιλότητας χρήσης του χώρου σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τη φαντασία των παιδιών. Η διαμόρφωση και λειτουργία στατικών «γωνιών» σε μια τυπική αίθουσα προσχολικού κέντρου, είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα των όσων λέχθηκαν πιο πάνω, αφού η τήρηση «γωνιών» τέτοιου τύπου, προσφέρουν στα παιδιά μονοδιάστατη και μονολειτουργική χρήση, εμποδίζοντας σημαντικά κάθε δυνατότητα ευελιξίας και ποικιλίας δραστηριοτήτων, με αποτέλεσμα τη σύντομη απόρριψη τους λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος. Επιπλέον ο μονολειτουργικός χώρος των «γωνιών», με την τυποποιημένη χρήση τους δεν ενισχύουν τη φαντασία των μικρών παιδιών, αφού δεν προσφέρονται υλικά ή δυνατότητα χρήσης του χώρου με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί ένα παιδί να αναπτύξει δημιουργικά το παιχνίδι του (Γερμανός 2011: 23-44). Σε μια χαρακτηριστική έρευνα των Μπότσογλου και Κακανά (2015: 4-14), σε Ελληνικά νηπιαγωγεία σχετικά με την ποιότητα του σχολικού περιβάλλοντος, αναδείχθηκαν σημαντικές ελλείψεις και σχετικά χαμηλές βαθμολογίες στις μετρήσεις που αφορούσαν την ποιότητα του σχολικού χώρου. Χαρακτηριστικά χαμηλή βαθμολογία σημειώθηκε σε θέματα που αφορούσαν την ύπαρξη και οργάνωση περιοχών χαλάρωσης στην αίθουσα, καθώς και περιοχών όπου τα παιδιά θα είχαν έναν δικό τους προσωπικό χώρο. Υψηλότερες βαθμολογίες, ωστόσο, συγκέντρωσαν θέματα που αφορούσαν τη διακόσμηση της αίθουσας με εκθέματα των παιδιών και η ύπαρξη επίπλων καθημερινής φροντίδας.

Επισημαίνεται άρα η αναμόρφωση και ανασχεδιασμός της προσχολικής σχολικής αίθουσας ώστε να δημιουργηθούν εκπαιδευτικοί τόποι, οι οποίοι θα επιδιώκουν την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος μέσα από την τροποποίηση των κυριότερων χαρακτηριστικών του εσωτερικού χώρου, δημιουργώντας κατάλληλες εκπαιδευτικές αλλά και ψυχοκοινωνικές συνθήκες (Γερμανός 2011: 23-44). Ο παιδαγωγικός ανασχεδιασμός του σχολικού χώρου, επομένως, θα πρέπει να στηρίζεται στην εφαρμογή ενός πλέγματος παιδαγωγικών, ψυχοκοινωνικών και αρχιτεκτονικών κριτηρίων (Ζησοπούλου 2015: 56-77).

Στόχοι και κατευθύνσεις ποιοτικού ανασχεδιασμού

Σύμφωνα με τον Γερμανό (2011: 23-44), κυριότεροι στόχοι ενός παιδαγωγικού ανασχεδιασμού μιας σχολικής αίθουσας είναι α) η ενίσχυση ομαδοκεντρικών μεθόδων διδασκαλίας και κυρίως της συνεργατικής μάθησης σε ότι αφορά την παιδαγωγική οπτική, β) η διαμόρφωση μιας σχολικής αίθουσας η οποία θα στηρίζεται στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας, της ευχαρίστησης και της δημοκρατίας μεταξύ των μελών της ομάδας καθώς και στην κοινωνική αλληλεπίδραση με το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον του σχολείου όσον αφορά την ψυχοκοινωνική οπτική και γ) η δημιουργία ενός εκπαιδευτικού περιβάλλοντος σύμφωνα με τις σύγχρονες αρχιτεκτονικές απόψεις. Προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι σε έναν παιδαγωγικό ανασχεδιασμό μιας προσχολικής αίθουσας, ο ίδιος ερευνητής (Γερμανός 2011: 23-44), αναφέρει τρεις

κατευθύνσεις οι οποίες μπορεί να εφαρμοστούν τόσο στον εσωτερικό όσο και στον εξωτερικό χώρο ενός προσχολικού κέντρου. Οι κατευθύνσεις αυτές στρέφονται προς:

α) τον εμπλουτισμό του χώρου με ποικίλα ερεθίσματα μάθησης, τα οποία προσφέρουν στο παιδί πληροφορίες σχετικές με τον κόσμο που το περιβάλλει, τα ενδιαφέροντα αλλά και το περιεχόμενο του αναλυτικού προγράμματος.

β) την διαμόρφωση μικροπεριβαλλόντων στην τάξη, τα οποία θα υποστηρίζουν μια συνεργατική μέθοδο μάθησης, την επικοινωνία αλλά και την αλληλεπίδραση μεταξύ των παιδιών. Προϋπόθεση για την δημιουργία μικροπεριβαλλόντων, τα οποία θα ενισχύουν την συνεργατική μάθηση με ενεργή συμμετοχή και πρωτοβουλία των παιδιών, είναι: i) η αναδιάταξη των επίπλων της αίθουσας ώστε να ευνοείται τόσο η πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία μεταξύ των μελών μιας ομάδας όσο και η αλληλεπίδραση με την υπόλοιπη τάξη ii) η διαμόρφωση ενός ειδικού χώρου, τόσο για κάθε ομάδα όσο και για κάθε παιδί της τάξης iii) η δημιουργία ενός θετικού ψυχολογικού κλίματος στην τάξη, που θα συνδέεται με την αισθητική του χώρου, αποτελεί μια ακόμη προϋπόθεση όπως και iv) η ιδιότητα της ευελιξίας στον χώρο, η οποία επιτρέπει εναλλακτικές δράσεις στον ίδιο χώρο με τον ίδιο εξοπλισμό. Επιπρόσθετα, v) η δημιουργία εκπαιδευτικών τόπων από τα παιδιά συγκαταλέγεται στις παραπάνω προϋποθέσεις.

γ) τη δημιουργία *εκπαιδευτικών τόπων* στην τάξη. Ως *τόπος*, ορίζεται «το άμεσο περιβάλλον του υποκειμένου (ατόμου ή ομάδας), στο οποίο περιλαμβάνονται ένα σύνολο υλικών στοιχείων και ένα σύνολο σχέσεων, πρακτικών, αναπαραστάσεων και βιωμάτων, που συνδέουν το υποκείμενο με το συγκεκριμένο άμεσο περιβάλλον του» (Ζησοπούλου 2015: 56-77). Οι τόποι διαμορφώνονται σε έναν χώρο της αίθουσας, όπου εκεί μπορεί να εξελιχθούν ποικίλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες για την διδασκαλία νέων εννοιών. Κατά τη δημιουργία εκπαιδευτικών τόπων, τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να παρεμβαίνουν στο χώρο και να τον διαμορφώνουν, είτε με συνεργασία των παιδιών μεταξύ τους, είτε των παιδιών με τον/την παιδαγωγό. Με αυτόν τον τρόπο, τα ίδια οικειοποιούνται τον χώρο και απελευθερώνεται, ταυτόχρονα, η σχέση τους με τον χώρο, δημιουργώντας ένα κλίμα κατάλληλο για συνεργατική διδασκαλία και μάθηση.

Κανόνες παιδαγωγικού ανασχεδιασμού

Βασικός στόχος ανασχεδιασμού του εσωτερικού χώρου μιας προσχολικής αίθουσας, είναι να σχεδιαστεί ένας χώρος, ο οποίος θα είναι δημιουργικός και θα παρέχει πολλαπλά ερεθίσματα μάθησης στα παιδιά. Προκειμένου να υπάρξει ένας τέτοιος χώρος, θα πρέπει αρχικά να εστιάσουμε την προσοχή μας στη δημιουργία και οργάνωση περιοχών μέσα στην τάξη οι οποίες θα διευκολύνουν την ανάπτυξη ποικίλων τεχνικών διδασκαλίας και δημιουργικού παιχνιδιού. Η οργάνωση αυτών στηρίζεται στη συσχέτιση των τρόπων συνύπαρξης μέσα στη τάξη (συνεργατική μέθοδος) και των γνωστικών αντικειμένων του αναλυτικού προγράμματος σπουδών. Βάση αυτού του κριτηρίου, η τάξη θα πρέπει να είναι οργανωμένη σε περιοχές οι οποίες θα προσφέρονται για ανάπτυξη δραστηριοτήτων τόσο σε μικρές ομάδες όσο και για δραστηριότητες τις οποίες θα εκτελούν ομαδικά όλα τα παιδιά που στελεχώνουν την αίθουσα. Επιπλέον, απαραίτητο είναι να σχεδιαστούν περιοχές οι οποίες θα προσφέρουν πρόσβαση σε πηγές πληροφορίας με δραστηριότητες τις οποίες θα μπορεί να εκτελεί το κάθε παιδί μόνο του ή σε μικρές ομάδες. Πέραν όμως των περιοχών που ορίζονται για διδασκαλία διαφόρων γνωστικών αντικειμένων, εξίσου απαραίτητες στην προσχολική τάξη είναι και η δημιουργία περιοχών δημιουργικής απασχόλησης και

αναμνηχής, οι οποίες προσφέρονται για αυθόρμητες δραστηριότητες των παιδιών ή και οργανωμένα εκπαιδευτικά παιχνίδια σε συνεργασία με τον/την παιδαγωγό με τα παιδιά. Σημαντικό είναι επίσης το γεγονός ότι αυτές οι περιοχές στην τάξη θα πρέπει να είναι με τέτοιο τρόπο διευθετημένες, ώστε να προωθείται η ορατότητα και εύκολη μετακίνηση των παιδιών μεταξύ των περιοχών, αλλά και να είναι ευέλικτες ώστε να μπορούν εύκολα να αλλάζουν σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα ή τις ανάγκες των παιδιών (Ζησοπούλου 2015: 56-77), (French 2007: 4-30).

Η ευελιξία είναι ένας παράγοντας που θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στον παιδαγωγικό ανασχεδιασμό ενός εσωτερικού προσχολικού χώρου. Ο σχολικός χώρος θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αλλάζει εύκολα και να είναι ευέλικτος, χωρίς να προαπαιτούνται αλλαγές στο σχήμα, το μέγεθος ή τον εξοπλισμό του. Οι περιοχές της αίθουσας καλό είναι να μπορούν να αξιοποιηθούν με πολλούς εναλλακτικούς τρόπους καλύπτοντας εκπαιδευτικές δράσεις σύμφωνες με το καθημερινό πρόγραμμα σπουδών ή με διάφορες καταστάσεις που μπορεί να προκύψουν μέσα στην αίθουσα. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούν να αναδυθούν στην τάξη αλληλεπιδράσεις και πρακτικές οι οποίες δεν είχαν προβλεφθεί.

Βασικό μέλημα των παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας, θα πρέπει να είναι η ευεξία και η ευχάριστη, δημιουργική απασχόληση των παιδιών που φιλοξενούνται στον σχολικό χώρο. Η δημιουργία μιας οικείας ατμόσφαιρας κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική με οφέλη στην ευεξία αλλά και την ευκολότερη προσαρμογή και μετάβαση των παιδιών από το οικογενειακό περιβάλλον στον σχολικό χώρο. Η οργάνωση και η χρήση του χώρου με την ενεργητική συμμετοχή των παιδιών είναι τρεις βασικοί παράμετροι που μπορούν να στοιχειοθετήσουν μια τέτοια ατμόσφαιρα στη τάξη. Το εκπαιδευτικό περιβάλλον πρέπει να είναι οργανωμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι ευχάριστο στο παιδί, να του παρέχει πλούσια ερεθίσματα όπως και να καλλιεργεί την αισθητική του. Είναι εξίσου απαραίτητο η χρωματική αρμονία και υλικά της τάξης να στοιχειοθετούν μια φιλική και οικεία ατμόσφαιρα, η οποία θα παραπέμπει σε αυτήν της κατοικίας. Σχετικά με τη χρήση του χώρου, τονίζεται ότι το κάθε παιδί θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα είτε μόνο του είτε σε ομάδα, να παρεμβαίνει στην αισθητική και την ταυτότητα του χώρου του, προσαρμόζοντας τον στα δικά του κέντρα ενδιαφέροντος και αισθητικής. Η διαδικασία αυτή βέβαια με τις παρεμβάσεις στην οργάνωση και χρήση του χώρου από τα παιδιά πρέπει να αποτελούν κομμάτι της σχολικής ζωής και να εντάσσονται στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Η δημιουργία μικροπεριβαλλόντων τα οποία μπορεί να είναι ήδη οργανωμένα από πριν ή να έχουν τα ίδια τα παιδιά τη δυνατότητα να τα δημιουργούν, είναι απαραίτητα στον ανασχεδιασμό του χώρου της τάξης. Τα μικροπεριβάλλοντα είναι επιμέρους χώροι του υλικού περιβάλλοντος της τάξης, τα οποία προσφέρονται τόσο για ατομικές όσο και ομαδικές – συνεργατικές δραστηριότητες. Παρέχουν, παράλληλα, και θετικές επιδράσεις στην ενίσχυση της αυτοεικόνας, της αυτοεκτίμησης και κοινωνικοποίησης των παιδιών, αφού τα ίδια μπορούν να οικειοποιηθούν το χώρο και να τον προσαρμόσουν “στα μέτρα τους” δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο εκπαιδευτικούς τόπους στη τάξη (Γερμανός 2011: 23-44). Αυτές οι παρεμβάσεις των παιδιών με σκοπό τη δημιουργία εκπαιδευτικών τόπων, νοηματοδοτούν τη δραστηριότητά τους σε αυτούς και αποτελούν ένα απαραίτητο στοιχείο για τη σωστή λειτουργία των μηχανισμών νοητικής ανάπτυξης, προσαρμογής στο περιβάλλον και αυτονομίας (Ζησοπούλου 2015: 56-77).

Πρόταση αναδιαμόρφωσης εσωτερικού χώρου αίθουσας προνηπίων

Η ενεργή συμμετοχή των παιδιών, η ελευθερία κίνησης, η αυτονομία, η προστασία της ιδιωτικής ζωής αλλά και οι κοινωνικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των συνομηλίκων και με τους παιδαγωγούς, είναι παράγοντες που ενισχύουν την ανάπτυξη και μάθηση των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Το περιβάλλον της αίθουσας, επομένως, θα πρέπει να στηρίζει και να διευκολύνει, επιπρόσθετα, την εφαρμογή δραστηριοτήτων οι οποίες θα λαμβάνουν υπόψη όλες τις παραπάνω ανάγκες των παιδιών. Είναι επομένως κύρια ευθύνη των παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας να διασφαλίζουν για τα παιδιά ένα σχολικό περιβάλλον πλούσιο σε ερεθίσματα, προσεκτικά σχεδιασμένο και καλά οργανωμένο, το οποίο θα προσφέρεται για ομαδικές αλλά και ατομικές δραστηριότητες. Το σχολικό περιβάλλον θα πρέπει να προωθεί την εξερεύνηση, την ανακάλυψη και την ενεργή συμμετοχή των παιδιών. Τα υλικά της τάξης, επίσης, πρέπει να είναι καλά οργανωμένα, ώστε να μη δημιουργείται σύγχυση στα παιδιά και να προωθείται η ανεξάρτητη και εύκολη χρήση τους (<https://www.virtuallabschool.org>).

Λαμβάνοντας υπόψη τους παράγοντες για υγιή ολόπλευρη ανάπτυξη και παραγωγική μάθηση των παιδιών, στην πρότασή μας που παραθέτουμε ακολούθως, συστήνουμε την αναδιάρθρωση μιας σχολικής αίθουσας ενός παιδικού σταθμού, σύμφωνα με τους κανόνες και τις προδιαγραφές που αναφέρονται στη σύγχρονη βιβλιογραφία. Προτείνουμε τη δημιουργία περιοχών στην τάξη, με κύριο κριτήριο αυτό της ευελιξίας, όπου εκεί θα διαδραματίζονται ομαδικές και ατομικές δραστηριότητες, τα παιδιά θα έχουν πρόσβαση σε πηγές πληροφορίας, αλλά και σε χώρο για δημιουργικές απασχολήσεις και αναψυχή. Άλλοι παράγοντες, πάνω στους οποίους στηρίζεται η πρόταση αναδιάρθρωσης, είναι αυτοί της δημιουργίας *μικροπεριβαλλόντων/περιοχών*, όπου τα παιδιά θα έχουν τη δυνατότητα να ορίσουν τους δικούς τους *εκπαιδευτικούς τύπους* και τη δημιουργία μιας οικείας ατμόσφαιρας στον χώρο.

Μέσα στη αίθουσα θα μπορούσαν να υπάρξουν:

- δύο περιοχές συνύπαρξης και συνεργασίας των παιδιών τόσο σε μικρές ομάδες όσο και σε μεγάλη ομάδα – τάξης: 1) τραπέζια ομάδων και 2) περιοχή συζήτησης/ανταλλαγής απόψεων/εμπειριών, και
- τρεις περιοχές δημιουργικών απασχολήσεων, δραστηριοτήτων και αναψυχής:
  - 1) Περιοχή δραστηριοτήτων ανάγνωσης βιβλίων, δραματοποίησης, θεατρικού παιχνιδιού και μουσικής
  - 2) Περιοχή εκπαιδευτικού παιδαγωγικού υλικού, φυσικών επιστημών και δραστηριοτήτων αναψυχής
  - 3) Περιοχή κουζίνας και σούπερ μάρκετ για δημιουργικές δραστηριότητες και δραστηριότητες αναψυχής.

Όπως φαίνεται και στις Εικόνες 1 και 2, οι περιοχές αυτές μπορούν να αναδιαμορφωθούν, ώστε να προσφέρονται με τον καταλληλότερο δυνατό τρόπο για ομαδικές ή ατομικές εργασίες. Οι δραστηριότητες αυτές μπορεί να είναι είτε αυθόρμητες, είτε οργανωμένες από τον/την παιδαγωγό, σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών. Τα τραπέζια με τις καρέκλες (Εικόνα 1) μπορούν να τοποθετηθούν στο κέντρο της αίθουσας σε σχήμα «Π» ώστε τα παιδιά να δουλεύουν ομαδικά, αλλά και να έχουν τη δυνατότητα η μια ομάδα να παρουσιάζει στην άλλη τα αποτελέσματα των εργασιών της. Ενισχύεται με αυτόν τον τρόπο η ομαδο-συνεργατική

μάθηση, επικοινωνία και ανταλλαγή απόψεων μεταξύ εκπαιδευτικών και παιδιών. Άλλωστε, οι μαθησιακές σχέσεις ενισχύονται θετικά όταν εκπαιδευτικοί και παιδιά μαθαίνουν μαζί, μοιράζονται αποφάσεις, σέβονται και εμπιστεύονται ο ένας τον άλλο (<https://www.virtuallabschool.org/infants-toddlers/learning-environments/lesson-2>).

Εικόνα 1

Εικόνα 2

Ο χώρος με την μοκέτα (Εικόνα 2) μπορεί να μετατραπεί σε μια περιοχή όπου εκεί θα συγκεντρώνεται ολόκληρη η τάξη για συζήτηση, επεξεργασία ενός θέματος, ανταλλαγή απόψεων, γνώσεων και λήψη ομαδικών αποφάσεων. Η περιοχή αυτή βέβαια θα πρέπει να εξοπλιστεί με επιπλέον υλικά όπως μαξιλάρια για το κάθε παιδί και μαλακό κάλυμμα στον τοίχο ώστε να είναι αναπαυτική, ξεκούραστη και ασφαλέστερη η παραμονή των παιδιών εκεί. Την περιοχή αυτή μπορεί να διακοσμήσουν και έπιπλα με μικρό μέγεθος, όπως πολυθρόνες ή καναπεδάκια, φωτογραφίες, έργα των παιδιών και άλλα παρόμοια, τα οποία θα προσδίδουν μια πιο οικεία και φιλική ατμόσφαιρα που θα θυμίζει αυτή του σπιτιού τους. Τα παιδιά νιώθουν περισσότερο ασφαλή και μπορούν να είναι ο εαυτός τους, αλλά και να έχουν την αίσθηση του *ανήκειν* όταν το περιβάλλον της τάξης τους θυμίζει αυτό του σπιτιού τους (<https://www.virtuallabschool.org>). Εδώ μπορεί να γίνεται καθημερινά συζήτηση για διάφορα θέματα, ανταλλαγή απόψεων και

πληροφοριών σχετικά με ένα θέμα που θα έχει επιλέξει ο/η παιδαγωγός μόνος του ή σε συνεργασία με τα παιδιά, παρουσίαση σχετικού παιδαγωγικού υλικού ή όλοι μαζί (παιδαγωγός και παιδιά), να αποφασίζουν τις δραστηριότητες που θα ακολουθήσουν στο υπόλοιπο του ημερήσιου εκπαιδευτικού προγράμματος. Σε αυτή την περιοχή, βέβαια, μπορούν να πραγματοποιηθούν και άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες όπως, η ανάγνωση παραμυθιών και ιστοριών και περισσότερο βιωματικές προαναγνωστικές, προγραφικές, προμαθηματικές ασκήσεις ή δραστηριότητες αναψυχής, παρέχοντας τη δυνατότητα κάθε φορά να δημιουργούνται εκπαιδευτικοί τόποι με τα κατάλληλα παιδαγωγικά υλικά.

Εικόνα 3

Στην Εικόνα 3, φαίνεται η συνολική εικόνα της γωνίας της «*παρεούλας*» που έχει η τάξη. Ο χώρος αυτός σύμφωνα με την πρότασή μας μπορεί να χωριστεί σε τρεις επιμέρους εκπαιδευτικούς τόπους. Στο κέντρο θα μπορούσε να είναι η περιοχή της συζήτησης και συνεργατικής εργασίας ολόκληρης της τάξης, όπως σχολιάστηκε πιο πάνω (Εικόνα 2). Αριστερά της εικόνας, μπορεί να αφαιρεθούν τα ράφια που φαίνονται και στη θέση τους να τοποθετηθούν βιβλιοθήκες ή ράφια με βιβλία, τα οποία θα είναι προσβάσιμα στα παιδιά, ώστε να μπορούν μόνο τους να επιλέγουν τα βιβλία που τους ενδιαφέρουν κάθε φορά. Ένα παραβάν επίσης, που θα χώριζε τον χώρο από αυτόν της συζήτησης και της ανάγνωσης βιβλίων και μεγάλα κουτιά με διάφορα υλικά μεταμφίεσης, θα μπορούσαν να τοποθετηθούν στο σημείο. Μια ποικιλία μουσικών οργάνων για μουσικές δραστηριότητες ή την χρησιμοποίησή τους από τα παιδιά κατά τη διάρκεια της δραματοποίησης και του παιχνιδιού τους είναι απαραίτητα στην επάνδρωση αυτής της περιοχής. Τον τοίχο μπορεί να στολίζουν εικόνες από διάφορες ιστορίες ή και το Ελληνικό αλφάβητο σχεδιασμένο από τα παιδιά και τον/την παιδαγωγό. Έτσι ο συγκεκριμένος χώρος θα έδινε τη δυνατότητα στα παιδιά, μετακινώντας μόνο το παραβάν, α) να επιλέξουν να διαβάσουν βιβλία, β) να δραματοποιήσουν ορισμένες από τις ιστορίες των παραμυθιών χρησιμοποιώντας το παραβάν, τα μουσικά όργανα και διάφορα υλικά της αρεσκείας τους από τα κουτιά, και γ) να πραγματοποιήσουν διάφορες μουσικοκινητικές και άλλες δραστηριότητες (π.χ προανάγνωσης), σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών. Με αυτόν τον τρόπο δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να οικειοποιηθούν το χώρο και να δημιουργήσουν «τόπους» χρησιμοποιώντας τους όπως τα ίδια επιθυμούν. Ο συγκεκριμένος χώρος μπορεί,

ταυτόχρονα, να λειτουργήσει τόσο ως εκπαιδευτικός, όσο και ως χώρος αναψυχής και ευεξίας.

Επιπρόσθετα, δεξιά της εικόνας, ο πιο απομονωμένος χώρος πίσω από την πόρτα της αίθουσας, θα μπορούσε να οργανωθεί ως ένας πιο προσωπικός χώρος ανάπαυσης, ο οποίος θα εξυπηρετούσε βασικές ανάγκες της ανθρώπινης φύσης, όπως την ανάγκη της «ιδιωτικότητας» και της οικειοποίησης χώρου. Αυτές επιτρέπουν στα παιδιά να νιώσουν οικεία και άνετα, ώστε να μπορέσουν να εκφραστούν και να λειτουργήσουν αυθόρμητα στον σχολικό χώρο (Μπότσογλου και Κακανά 2015: 4-14). Επιπλέον, θα πρέπει να γίνονται σεβαστές από τους εκπαιδευτικούς σε όλες τις περιοχές της τάξης, ώστε τα παιδιά να νιώθουν οικεία και φιλόξενα στο σύνολο του σχολικού χώρου. Ο χώρος αυτός θα μπορούσε να εξοπλιστεί με μεγάλες μαξιλάρες ή ένα καναπεδάκι, με λούτρινα παιχνίδια ή υλικά, τα οποία θα έφερναν τα παιδιά από το σπίτι, προκειμένου να νιώθουν περισσότερο ασφαλή, δημιουργώντας έτσι μια πιο οικεία ατμόσφαιρα. Τον τοίχο μπορεί να στολίζουν προσωπικές εργασίες των παιδιών ακόμα και φωτογραφίες από το οικογενειακό περιβάλλον ή διάφορα προσωπικά τους αντικείμενα. Ο χώρος μπορεί να απομονωθεί από τους υπόλοιπους με μια μακριά κουρτίνα δεμένη με φιόγκους ή με ένα ακόμη παραβάν. Εδώ τα παιδιά θα έχουν την ευκαιρία να μείνουν για λίγο μόνα, να σκεφτούν, ή ακόμη και να συζητήσουν με κάποιο φίλο ή τον/την παιδαγωγό για οτιδήποτε μπορεί να τα απασχολεί.

Εικόνα 4

Εικόνα 5

Όπως διακρίνεται στην Εικόνα 4 και 5, σε μια πλευρά της τάξης υπάρχει ένα έπιπλο και ράφια με διάφορα παιδαγωγικά υλικά και βιβλία. Στον χώρο μπορεί να δημιουργηθεί μια περιοχή δραστηριοτήτων αναψυχής δημιουργικών απασχολήσεων τόσο για ομαδικές, όσο και ατομικές δραστηριότητες. Ο χώρος αυτός μπορεί να στελεχωθεί με α) το παιδαγωγικό υλικό (παζλ, επιτραπέζια παιχνίδια κ.α) ώστε τα παιδιά να παίζουν εκεί δημιουργικά και β) με υλικά από το φυσικό περιβάλλον, παιδαγωγικά υλικά φυσικών επιστημών, εγκυκλοπαιδείες και άλλα παρόμοια, ώστε να αποτελεί για τα παιδιά μια πηγή πληροφόρησης, ανακάλυψης και εξερεύνησης. Η επαφή του παιδιού με το φυσικό περιβάλλον είναι άμεση αφού υπάρχουν μεγάλα παράθυρα στο ύψος των παιδιών, που διευκολύνουν, έτσι, την παρατήρηση του εξωτερικού περιβάλλοντος. Επομένως, εδώ μπορεί να δημιουργηθούν *εκπαιδευτικοί «τόποι»* οι οποίοι θα προσαρμόζονται στις ανάγκες και διαθέσεις των παιδιών χωρίς να απαιτούνται ιδιαίτερες αλλαγές στον χώρο. Η περιοχή αυτή προσφέρεται για παιδαγωγικό παιχνίδι με εκπαιδευτικά υλικά, πειράματα και δραστηριότητες φυσικών επιστημών αλλά και δραστηριότητες οι οποίες σχετίζονται με την παρατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος.

Στο κάτω μέρος του επίπλου μπορούν να υπάρχουν τα παιδαγωγικά παιχνίδια, ως έχουν, ενώ στο πάνω μέρος μπορεί να τοποθετούνται υλικά του φυσικού περιβάλλοντος, τα οποία τα ίδια τα παιδιά θα φέρνουν στην τάξη προς εξερεύνηση. Ο/η παιδαγωγός πέραν των αυθόρμητων εκδηλώσεων των παιδιών και την επεξεργασία των υλικών, μπορεί να οργανώσει και στοχευμένες εκπαιδευτικές δραστηριότητες που αφορούν τα γνωστικά αντικείμενα του περιβάλλοντος και των φυσικών επιστημών.

Τέτοιου είδους δραστηριότητες, άλλωστε, ενισχύουν την ανάπτυξη κύριων δεξιοτήτων, όπως η παρατήρηση, η ανακάλυψη, η ανάλυση και ο σχολιασμός διάφορων υλικών και καταστάσεων της καθημερινής ζωής. Ανταποκρίνονται στην περιέργεια των παιδιών και προσφέρουν εποικοδομητική και συνεργατική μάθηση, αφού τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά και συνεργάζονται μεταξύ τους, αλλά και με τον/την παιδαγωγό (Ayvaci και Devocioğlu 2010: 1977-1981).

Στην Εικόνα 6 φαίνεται η «γωνιά» της κουζίνας που υπάρχει στην τάξη. Είναι μια ξύλινη κατασκευή με υλικά τα οποία παραπέμπουν στην τυπική κουζίνα μιας κατοικίας. Η χρήση της, όμως, είναι μονοδιάστατη και μονολειτουργική χωρίς να δίνει ευκαιρίες στα παιδιά για επιλογή και διαφορετικές δράσεις. Ο χώρος θα μπορούσε να συμπληρωθεί με μια μικρή κατασκευή με ράφια, πάνω στα οποία θα είναι

τοποθετημένα υλικά καθημερινής χρήσης, όπου ο/η παιδαγωγός με τα παιδιά θα κατασκεύαζαν ένα «σούπερ- μάρκετ ή μπακάλικο». Έτσι θα δημιουργηθεί μια περιοχή αναψυχής και δημιουργικών δραστηριοτήτων, όπου τα παιδιά θα έχουν τη δυνατότητα να δημιουργούν τους δικούς τους «τόπους» και να χρησιμοποιήσουν τον χώρο όπως τα ίδια επιθυμούν, σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες τους κάθε φορά. Επιπλέον, η συγκεκριμένη περιοχή, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως εκπαιδευτικός τόπος από τον/την παιδαγωγό για στοχευμένες προμαθηματικές δραστηριότητες (πρόσθεση-αφαίρεση) ή δραστηριότητες αγοροπωλησίας και κοινωνικών συνδιαλλαγών οι οποίες θα προσφέρουν στα παιδιά αβίαστα γνώσεις όσον αφορά σε κοινωνικούς κανόνες, τρόπους συμπεριφοράς και κοινωνικοποίησης.

Εικόνα 6

Συμπεράσματα – Προτάσεις

Η μελέτη για την αναδιαμόρφωση του εσωτερικού χώρου του παιδικού σταθμού πραγματοποιήθηκε έχοντας υπόψη τις ανάγκες που αφορούν στην ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού και με γνώμονα την αναδιαμόρφωση του μαθησιακού περιβάλλοντος όπου αυτό αναπτύσσεται. Η πρόταση αναδιαμόρφωσης έγινε προβάλλοντας κάποια από τα πιο σημαντικά προβλήματα τα οποία προκύπτουν και εμποδίζουν την ευεξία και την ευχάριστη δημιουργική απασχόληση των παιδιών που βρίσκονται στο σχολικό χώρο. Η έμφαση στο γνωστικό επίπεδο και στη φαντασία είναι παράγοντες οι οποίοι αναδεικνύονται μέσα από το σχολικό χώρο. Παράγοντες οι οποίοι έχουν παιδαγωγικό χαρακτήρα μέσα από οργανωμένες δραστηριότητες σε φυσικό περιβάλλον. Η τροποποίηση της σχολικής αίθουσας έγινε, λοιπόν, έχοντας υπόψη τη διαρρύθμιση, τον εξοπλισμό και τη χρήση του χώρου. Η διαμόρφωση των «γωνιών» σε χώρους όπου να μπορεί ένα παιδί να αναπτύξει δημιουργικά το παιχνίδι του θεωρήθηκε επιτακτική. Έτσι αναφερθήκαμε σε κατευθύνσεις οι οποίες συνάδουν με τους κανόνες παιδαγωγικού ανασχεδιασμού. Η ομάδα, η δημιουργικότητα και η δημοκρατική βάση,

στην οποία τα παιδιά λειτουργούν στην αίθουσα, είναι σημαντικά στοιχεία για την ψυχοκοινωνική εξέλιξή τους. Το εκπαιδευτικό περιβάλλον αναδιαμορφώθηκε, καθώς εστίασαμε σε διάφορα ερεθίσματα μάθησης, τη διαμόρφωση *μικροπεριβαλλόντων* στην τάξη (με τις επιμέρους εσωτερικές χωρικές αναδιατάξεις) και τους *εκπαιδευτικούς τύπους* (χώροι στους οποίους έχει τον έλεγχο και διαμορφώνει το παιδί). Εστίασαμε στους κανόνες του εσωτερικού χώρου μίας αίθουσας παιδικού σταθμού και προτείναμε τον ανασχεδιασμό της. Λάβαμε υπόψη τους παράγοντες που απαρτίζουν μία κατοικία, όπως τις δραστηριότητες για μικρές ομάδες, την ευελιξία και τη δημιουργία οικείας ατμόσφαιρας. Έτσι, προβλήθηκαν οι δυνατότητες που κάθε παιδί αποκτάει με σκοπό να παρεμβαίνει στην αισθητική και την ταυτότητα του χώρου του, σύμφωνα με τα ενδιαφέροντά του και την αισθητική του. Έτσι, αναδεικνύοντας την πρόταση των μικροπεριβαλλόντων, η τάξη αποκτάει ένα νέο εκπαιδευτικό χαρακτήρα, ο οποίος προέρχεται από τις κύριες ανάγκες των παιδιών. Η αίθουσα, η οποία αναδιαμορφώθηκε βάσει προτεινόμενων περιοχών, είναι ένα μοντέλο στο οποίο προωθείται η υγιή ολόπλευρη ανάπτυξη και η παραγωγική μάθηση του παιδιού. Η αναδιάρθρωση της σχολικής αίθουσας, ενός παιδικού σταθμού μπορεί να αποφέρει νέες περιοχές συνύπαρξης, κοινωνικοποίησης και δημιουργικής συνεργασίας.

Στις μελλοντικές προτάσεις και προοπτικές της μελέτης, είναι η εφαρμογή της πρότασης αναδιαμόρφωσης στην αίθουσα του παιδικού σταθμού. Στα άμεσα ενδιαφέροντα της ομάδας μας είναι και η περαιτέρω μελέτη και αξιολόγηση της χρήσης και αξιοποίησης των περιοχών της αίθουσας από τα παιδιά και τον/την παιδαγωγό καθώς και η αξιολόγηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Γερμανός, Δ. (2011). Ο χώρος ως παράγοντας αναβάθμισης του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος στο Νηπιαγωγείο. Στο Χρυσαιφίδης, Κ., Σιβροπούλου, Ρ. (επιμ.), *Αρχές και προοπτικές της προσχολικής εκπαίδευσης: Τιμητικός τόμος για την Ε. Κουτσοβάνου*. Αθήνα: Κυριακίδης, 23-44.

Ζησοπούλου, Ε. (2015). Ο χώρος ως εξελισσόμενο υλικό πεδίο αγωγής σε συνεργατικό εκπαιδευτικό περιβάλλον στο νηπιαγωγείο. Στο *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες της Αγωγής και Εκπαίδευσης* (1): 56-77.

Μπότσογλου, Κ. και Κακανά, Δ. Μ. (2015). Αξιολογώντας την ποιότητα στο νηπιαγωγείο με την χρήση της Κλίμακας Αξιολόγησης Περιβάλλοντος για την Προσχολική Εκπαίδευση (ECERS-R). Στο *Διάλογοι! Θεωρία και πράξη στις επιστήμες της Αγωγής και Εκπαίδευσης* (1): 4-14.

Ξενόγλωσση

Ayvaci, H. Ş. και Devecioğlu, Y. (2010). Place arrangements and motivation methods of preschool teachers use in science and nature activities. Στο *Procedia Social and Behavioral Sciences* (2): 1977-1981.

French, G. (2007). *Children's Early Learning and Development*. Research paper. Dublin: National Council for Curriculum and Assessment:4-30. Available at: www.ncca.ie/earlylearning. (Retrieved: 5/2/2017).

EYLFPLP (2011). Learning Spaces 1: Outdoors. EYLFPLPe-Newsletter, 11.http://www.earlychildhoodaustralia.org.au/nqsplp/wpcontent/uploads/2012/05/EYLFPLP_E-Newsletter_No11.pdf. (Retrieved: 2/3/2017).
VirtualLabSchool. Available at: <https://www.virtuallabschool.org/infants-toddlers/learning-environments/lesson-2>. (Retrieved: 20/2/2017).

Πηγές Εικόνων

Εικόνες 1-6: Αίθουσα Προνηπίων Βρεφονηπιακού Σταθμού Μέρμινα, Νομού Ιωαννίνων.